

Källa: Svensk Numismatisk Tidskrift 6-2006 s. 145 (1 sida).

Svenska Tapperhetsmedaljer har också utdelats i fredstid

Alla som har läst Jan Guillous romaner om den svenske sjöofficeren och agenten greve Carl Hamilton vet att Sverige har en tapperhetsmedalj. Medaljen förekommer både i texten och på omslaget till den första boken i serien, nämligen Coq Rouge. I verkligheten har inte medaljen "För tapperhet i fält" och dess maritima motsvarighet "För tapperhet till sjöss" utdelats i modern tid.

Det var Gustav III som den 28 maj 1789 med anledning av kriget mot Ryssland instiftade tapperhetsmedaljen. Den präglades då enbart i silver och var avsedd för underofficerare och meniga vid armén och flottan. Att medaljen var ämnad för endast de som inte var officerare var populärt hos många.

På medaljens åtsida finns kungens bröstbild i profil och på frånsidan texten: För tapperhet i fält respektive till sjöss. Medaljen skulle fästas på bröstet och pryddes med ett band i gult och blått. Under kriget 1789-1790 utdelades ett stort antal medaljer: ca 1 900 "i fält" och 800 "till sjöss".

Gustav IV Adolf ändrade åtsidan genom att ersätta bröstbilden med sitt eget krönte namnchiffer. I samband med de pommerska och finska krigen utdelades ca 1 300 silvermedaljer. Det var översten och greven Gustaf Löwenhielm som vann den första tapperhetsmedaljen i guld. Den fick han 1806 för en lyckad reträtt vid Schalersee under det pommerska kriget.

Under kriget mot Ryssland 1808-1809 utdelades många tapperhetsmedaljer i guld till förtjänta officerare. Så var även fallet i Karl Johans tyska och norska krig. Då utdelades tillsammans ca 600 guldmedaljer. De flesta var präglade vid Kongl. Myntet i Stockholm, men ett hundratal medaljer togs fram av gravörfirman Loos i Berlin.

Efter revolutionen 1809 försvann Gustav IV Adolfs namn och namnchiffer från byggnader, milstolpar m.m. Allt som påminde om denne olycklige monark skulle avlägsnas, så även hans namnchiffer på tapperhetsmedaljerna. I stället för medaljer med det gamla utseendet skulle innehavarna av tapperhetsmedaljer få nya, men med Svärdsordens riddarkors på åtsidan. Bytet dröjde, och därför skulle innehavarna av medaljer vända dem så att frånsidan visades, d.v.s. textsidan. Denna bestämmelse accepterades gärna av de medaljerade herrarna, och sedan blev det praxis att bära medaljen på så sätt att texten var synlig.

Ett mindre antal tapperhetsmedaljer har också utdelats under vår långa fredstid, d.v.s. under både 1800- och 1900-talen.

Mellan 1814 och 1920-talet utdelades sammanlagt 37 tapperhetsmedaljer. Under Karl XIV Johans regering, 2 st.; Oscar I, 11 st.; Karl XV, 14 st.; Oscar II, 5 st.; och Gustav V, 5 st. Av dessa har trettio varit präglade i guld och sju i silver; 32 för tapperhet "i fält" och fem "till sjöss". Den förste att få tapperhetsmedaljen under fredstid var löjtnanten vid Svea livgarde, greve C. G. N. Kalling (död som överste 1878), vilken som kapten i engelsk tjänst deltog i carlistkriget i Spanien 1835 -1837. Han fick också en spansk tapperhetsmedalj.

År 1881 avled förste hovmarskalken C. V. Sandels (han var son till Johan August Sandels, segraren vid Virta bro och besjungen av Runeberg). I sin ungdom hade Sandels d.y. deltagit i en fransk militärexpedition i Afrika, åren 1841-1842. Vid hemkomsten erhöll han tapperhetsmedaljen i guld av Karl XIV Johan.

De elva tapperhetsmedaljer som utdelades under Oscar I:s regeringstid gick uteslutande till frivilliga i dansk-tyska kriget 1848. De officerare som hedrades med tapperhetsmedaljer under Karl XV hade fått medaljen för visat mod på platser som var fjärran från Sverige. Det rörde sig om deltagande i spanska och franska krig i Afrika. Andra fick medaljen för insatser i samband med det nordamerikanska inbördeskriget och i anslutning till USA:s mexikanska fälttåg. Friherre C. G. von Otter och C. F. S. Virgin fick medaljen "För tapperhet till sjöss" för bragder i brittisk tjänst mot indiska rebeller och kinesiska sjörövare.

Den första tapperhetsmedalj som utdelades under Oscar II:s tid var till friherre A. E. Rappe, som på franska sidan var med i kriget mot Preussen 1870-1871. Två officerare, Axel Svinhufvud och E. H. L. Adlerstråhle, fick tapperhetsmedaljen för personligt mod i Kongo. Överstelöjtnant Axel Wester fick den för sina insatser i grekiska, spansk-amerikanska och boerkrigen.

Samtliga tapperhetsmedaljer som utdelats under Gustav V gick till officerare som tjänstgjort vid det persiska gendarmeriet.

Källa:

Ian Wiséhn

Antikvariskt topografiskt arkiv, Stockholm. Karl Lofströms efterlämnade handlingar.